

ГАЛОФІЛЬНА РОСЛИННІСТЬ ОКОЛИЦЬ М. ПОЛТАВА

Гомля Л.М., Щербенко М.С.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

На засолених ґрунтах України виявлено близько 200 видів рослин, з них тільки 70 видів ростуть виключно на засолених ґрунтах, а решта зустрічаються як на засолених, так і незасолених ґрунтах.

В Україні більшість галофільних видів належить до родини Лободові (20%), на другому місці – Злакові (10,5%) і третє місце займають складноцвіті (8,5%).

Фітобіота відображає властивості екотопу і виступає індикатором останнього. Основними екологічними факторами, які впливають на формування регіональних флор, є багатство мінерального живлення, водний баланс ґрунту, наявність в ґрунті карбонату або обмінного кальцію, засоленість води і ґрунту та водний і температурний режим. В околицях міста Полтави галофіти зростають на природно засолених ґрунтах.

На досліджуваній території околиць м. Полтави виявлено 22 види галофільної флори. Широко представлені родини Злакових, Айстрових, Осокових, Хрестоцвітих, Лободових. Також є представники родин Подорожникові, Тризубцеві та Цанікелієві [3].

Таксономічний склад галофільної флори околиць м. Полтави наступний:

Відділ Покритонасінні – *Magnoliophyta*

Клас Дводольні – *Magnoliopsida*

Родина Лободові – *Chenopodiaceae*

Рід Лутига – *Atriplex L.*

1. Лутига лежата – *Atriplex prostrata Boucher.*

Родина Гречкові – *Poligonaceae*

Рід Щавель – *Rumex L.*

2. Щавель морський – *Rumex maritimus*

Родина Кермекові – *Limoniaceae*

Рід Кермек – *Limonium*

3. Кермек замшевий – *Limonium alutecum O. Kuntze*

Родина Бобові – *Fabaceae*

Рід Конюшина – *Trifolium*

4. Конюшина суницевидна – *Trifolium fragiferum* L.

Родина Подорожникові – *Plantagaceae*

Рід Подорожникові – *Plantago*

5. Подорожник солончаковий – *Plantago salia* Pall

6. Подорожник Корнута – *Plantago cornyitii* Gouan

Родина Айстрові – *Asteraceae*

Рід Осот – *Cirsium*

7. Осот їстівний – *Cirsium esculentum* C. A. Mey

8. Осот сірий – *Cirsium canum* All.

Рід Латук – *Lactuca*

9. Латук солончаковий – *Lactuca saligna* L.

Рід Скорзонера – *Scorzonera*

10. Скорзонера дрібноквіткова – *Scorzonera perviflora* Jacq.

Рід Кульбаба – *Taraxacum*

11. Кульбаба бессарабська – *Taraxacum bessarabium* Hand-Mazz

Рід Солончакова айстра – *Tripolium* Ness

12. Солончакова айстра звичайна – *Tripolium Vulgare* Ness.

Клас Однодольні – *Liliopsida*

Родина Тризубцеві – *Juncaginaceae*

Рід Тризубець – *Triglochin* L.

13. Тризубець морський – *Triglochin maritimum* L

Родина Орхідні – *Orchidaceae*

Рід Орхідні – *Orchis* Jacq.

14. Зозулинець болотний – *Orchis palustris* Jacq

Родина Ситникові – *Junciaceae*

Рід Ситник – *Juncus* L.

15. Ситник Жерарда – *Juncus gerardii* Loisel

Родина Осокові – *Cyperaceae*

Рід Бульбокомиш – *Bolbochenus* (Ascers) Palla

16. Бульбокомиш скупчений – *Bolbochenus compactus* (Hoffm)

Prob.

Рід Куга – *Schoenoplectus* Palla

17. Куга Табернемонтана – *Schoenoplectus tabernemontanii* Palla

Рід Осока – *Carex*

18. Осока розсунута – *Carex distans* L

Родина Злакові – *Poaceae*

Рід Костриця – *Festuca*

19. Костриця східна – *Festuca orientales* (Hack) V. Krecz

Рід Покісниця – *Puccinella* Jacq

20. Покісниця розсунута – *Puccinella distans* (Jack) Parl.

Власне, територія засолених ґрунтів поблизу околиць м. Полтава невелика, чим і зумовлюється невелика видова різноманітність галофільної флори.

Малими обсягами характеризуються популяції тризубця морського (*Triglochin maritime* L.) та лутиги блискучої (*Atriplex nitens Schkuhr*), які існують, переважно, у вигляді не чисельних скупчень «блукаючого» типу. Нерідко вік таких скупчень обчислюється декілька ми роками. Добре поширеними є види роду кермек – кермек замшевий (*Limonium alutaceum* O. Kuntze). Його зростання приурочено до солончаків і солонців, природне поширення яких знаходиться у приморській смузі Криму та лісостеповій центральній зоні України [2].

Розміщення особин в межах ареалу популяції нерівномірне. Найвища їх щільність досягається в фітоценозах з домішуванням покісниці розсунутої (*Puccinella distans* (Jack) Parl) та кермеку замшевого (*Limonium alutaceum* O. Kuntze). Але якщо у *L. alutaceum* висока щільність створюється, головним чином, за рахунок ювенільних особин, то у фітоценозах з домішуванням *Puccinella distans* значний внесок в досягненні показника щільності інших вікових станів, у тому числі молодого генеративного. У більшості фітоценозів щільність генеративних особин становить 7-8 особин на 1 м² [1].

Ще одноєю особливістю популяції *L. alutaceum* у фітоценозах з домінуванням *Puccinella distans* є те, що в них відмічається найбільша кількість особин сенильних і субсенильних онтогенетичних станів. Це свідчить, що наявні в них умови є найоптимальнішими для проходження особинами *L. alutaceum* повного циклу онтогенезу. Загалом популяція відзначається значною перевагою ювенільних особин. це пояснюється особливостями сезонного розвитку. Його генерація завершується в серпні, насіння осипається протягом тривалого часу – до середини наступного року. Проростання насіння спостерігається головний чином весною, частково – восени. До осені з проростків формуються ювенільні особини, значна кількість яких гине в зимовий період.

Участь в утворенні всіх названих фітоценозів приймають зелені мохи, проективне покриття яких часто сягає 40-60 %. Щільність особин в популяції знаходиться переважно у межах 2-12 особин на 1 м². Вікова

структура популяції змінюється від фітоценотичної належності окремих груп її особин. У фітоценозах з домінуванням мохів, як правило, спостерігається висока щільність ювенільних особин.

Едафотопи в місцезнаходженнях популяції *L. alutaceum* характеризується середнім і високим сульфат-хлоридним засоленням, високою кислотністю, відносно високими показниками абсолютної вологості і мінімальним (менше 1%) вмістом гумусу. За характером засолення едафотопи у межах ареалу популяції характеризуються як сульфат-хлоридні, а за ступенем засоленості – як середньо-, так і слабо засолені [2].

Наведені показники не характеризують умов зростання, що пов'язано з особливостями формування його кореневої системи. Його коренева система залягає на глибині 1-10 см і центральний корінь розміщується паралельно субстрату. З віддаленістю від поверхні абсолютна вологість, засоленість і кислотність зростають, що значною мірою сприяє нормальному функціонуванню віргінальних і генеративних особин.

Список використаних джерел:

1. Байрак О. М. Особливості сучасного рослинного покриву Лівобережного Придніпров'я та питання його охорони. *Регіональні перспективи*. 1999. № 2-3(5-6). С. 58–61.
2. Білик Г. І. Засолені луки Лівобережного Придніпров'я, їх раціональне використання та поліпшення. *Український ботанічний журнал*. 1963. т. 20, № 2. С. 87–96.
3. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. К.: Наук. думка, 1987. 548 с.